

kulturi općenito rezultiralo nastankom osebujnoga kulturnog regionalizma. To znači da je ova knjiga vrijedan prilog u istraživanju prošlosti i kulture te sveukupnoga identiteta hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj.

Knjiga je publicirana uz materijalnu potporu Glavnoga odjela za etničke i nacionalne manjine mađarskoga Ministarstva prosvjete.

Jadranka GRBIĆ

U svim društvenim sustavima, prošlim i postojećim, postoje manjine: kulturne, jezične, etničke ili nacionalne, religijske, političko-ekonomsko- imigrantske (npr. strani radnici, prognanici i izbjeglice, tražitelji političkih azila i sl.) ili bilo koje druge. Gotovo da nema države u međunarodnoj zajednici kojoj nije poznata manjinska problematika. Iz istoga se razloga većina zemalja na svijetu može nazvati "multikulturalnima". No, multikulturalnost podrazumijeva brojne oblike kulturnoga pluralizma za koji (tj. kulturni pluralizam) nije uvijek lako utvrditi i razumjeti što to pojmovno i sadržajno doista znači.

Ovom knjigom autor Nicola Girasoli nastoji omogućiti bolje razumijevanje koncepta "nacionalna manjina". Naime, on je želio prije svega eliminirati brojne nejasnoće i nedorečenosti koje su se nagomilale u dosadašnjim neispravnim i nedostatnim prikazivanjima koncepta multikulturalnoga društva, budući da nisu pridavala važnost razlikama i različitosti kao značajci svakidašnjeg, uobičajenog, gotovo bismo rekli "stvarnoga" društva. Također je želio rasvijetliti pojam različitosti kao takav (tj. samoga po sebi), te različitost u odnosu na društvo općenito.

Naravno, autor je bio svjestan da izraditi preciznu definiciju pojma nacionalna manjina nije jednostavan zadatak. Naime, koliko god to zvučalo neobično, brojna međunarodna tijela kao što su Ujedinjene nacije, Konferencija o europskoj sigurnosti i suradnji (nedavno preimenovana u Organizacija za suradnju i sigurnost u Europi), Vijeće Europe i dr. posvetile su cijelo desetljeće izradi odgovorajućega koncepta nacionalne manjine, ali bez potpunoga uspjeha. Mnogi međunarodni, regionalni i nacionalni dokumenti o zaštiti nacionalnih manjina jesu doduše dobri i korisni instrumenti za prepoznavanje, poštivanje i promicanje specifičnih identiteta pojedinaca i skupina, ali ipak, teško da ćemo u njima naći jasan opis koncepta nacionalne manjine.

Moguće je, napominje autor, da se u pojedinim slučajevima radilo o nekoj vrsti nesklonosti ka rješavanju toga projekta. Glavni razlog vidi u nedostatku političke volje, drugim riječima oklijevanju ponekih vlada i njihovih eksperata da postignu konsenzus oko preciznog određenja nacionalne manjine. Tu se čak radi i o svojevrsnoj sumnji žele li dotične države uopće takav koncept, budući da bi se jasno definiran koncept nacionalne manjine, zapisan u službenim dokumentima, mogao odraziti na opću političku situaciju i stabilnost u dotičnim državama.

Naravno, nisu to jedini razlozi zbog kojih se tako sporo određuje koncept o kojemu je riječ. Autor tako spominje i teškoće vezane uz klasifikaciju pojedinih manjinskih zajednica, kao i nastojanje da se nađe definicija koja ne bi bila previše teorijska i apstraktna.

Da bi se usredotočio na koncept nacionalne manjine, autor se odlučio na sljedeći postupak: započeo je s povijesnom analizom koncepta u dvadesetome stoljeću, nastojeći razumjeti i obrazložiti uspjehe i neuspjehe u vezi sa skrbi i diskusijama o manjinama na razini međunarodne zajednice, a osobitu je pozornost usmjerio na situaciju s nacionalnim

Nicola Girasoli, National Minorities. Who Are They?, Akadémiai Kiadó, Budapest 1995., 111 str.

manjinama u razdobljima nakon svjetskih ratova, kao i tijekom hladnoga rata. Potom se usmjerava na osamdesete godine, kad ubrzo nakon helsinškoga završnog akta, uzimajući dakako u obzir dokumente Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji, dokazuje napredovanje u dugotrajnome poslu oko definiranja traženoga koncepta. Napokon, političkim promjenama i situacijom u Europi nakon 1989. i 1990. godine, autor slijedom dokumenata Ujedinjenih nacija, Vijeća Europe i, naravno, Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji, elaborira konceptijsku definiciju nacionalne manjine kojom izbjegava moguće kolizije i krive predodžbe vezane uz koncepcije multikulturalnih društava, kulturnoga pluralizma i manjina.

Sasvim je izvjesno da će ova knjiga imati konstruktivan doprinos u znanstvenim istraživanjima i stručnim raspravama o manjinskoj problematici. Propitujući koncept manjine i pokušavajući ustanoviti elemente za novu definiciju, autor je pokušao odgovoriti na mnoga pitanja. Možda će njegovi odgovori i ponude izazvati daljnje diskusije i daljnja propitivanja. Ako tako bude, onda će ova knjiga služiti u korisne svrhe.

Jadranka GRBIĆ

Nicola Girasoli, *Compromise and Minority Rights*, Akadémiai Kiadó, Budimpešta 1996., 111 str.

Već su davno teoretičari društvenoga razvoja upozorili da su manjine najčešće marginalizirane zajednice unutar širega okruženja (npr. države u kojoj žive), te da su im mogućnosti interpretacije vlastita položaja ograničene jednako kao i mogućnosti poduzimanja kora-

ka za njihovu promjenu. Položaj manjina zahtijeva poimanje općih društvenih procesa koji ih stvaraju, oblikuju, održavaju, ili pak pritišću i uništavaju. Iz iskustava gotovo svih država koje imaju nacionalne manjine (a to su gotovo sve države međunarodne zajednice) i koje žele riješiti manjinsko pitanje u skladu sa standardima međunarodnoga javnog prava, očigledno je da provođenje dokumenata međunarodnih zajednica (npr. UN-a, Vijeća Europe, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju) o prevenciji od diskriminacije i zaštiti nacionalnih manjina, nailazi na brojne teškoće kad ih treba provesti u djelo — u praksu svakidašnjeg života, pri čemu se nameće i pitanje njihove istinske efikasnosti.

Temeljna je autorova hipoteza da su danas u gotovo svim državama na svijetu prava manjina suočena s velikim problemom — nemogućnošću izbora, točnije, čini se da je jedina ponuda koja vodi rješenju — kompromis. No, on se pita mogu li prava manjina biti okrenuta kompromisu? I što znači kompromis unutar prava ili dogovor koji bi trebao ratificirati međunarodne propise? Nije li kompromis restrikcija ili nijekanje (čak možda uskraćivanje) prava nacionalnoj manjini? I ne izgleda li onda puno ostvarenje prava i principa, koja se tako otvoreno proklamiraju u međunarodnim dokumentima o manjinama, kao san koji se nikad neće ostvariti? Ovom knjigom autor odgovara na ta, za njega, temeljna pitanja.

Nakon što je objasnio značenje riječi kompromis, obrazložio je praksu zaštite manjina od Pariške mirovne konferencije (1919.) do današnjih dana te načine na koji su se dokumenti o nacionalnim manjinama provodili unutar sustava Ujedinjenih nacija, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju i Vijeća Europe. Ukazao je na činjenicu da se stvarna provedba prava nacionalnih manjina uvijek provodila uz brojne poteškoće i uvijek pomoću kompromisnih rješenja (a osobito nakon Drugoga svjetskog rata).

Glavne točke koje je trebalo razjasniti da bi se upoće moglo ponuditi rješenje, bile su, primjerice, odnos manjine i većine (u jednoj državi), zaštita manjine općenito, zaštita pojedinaca kao pripadnika manjine, manjine kao kolektiva, zatim razjasniti što je